УДК 342.7:340.12:174
DOI https://doi.org/10.32782/2078-3566-2026-1-08

Наталя ПАСІЧНИК
доктор історичних наук, професор
(Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0923-9486
pasichnyk1809@gmail.com

Ренат РІЖНЯК
доктор історичних наук, професор
(Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-1977-9048
rizhniak@gmail.com

Дмитро ХИТРОВСЬКИЙ
старший викладач
(Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна)
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0002-5619-6834
dmitriihitrovskii@ukr.net

БАЛАНС ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ І ПРАВ ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВНИКА: КОНСТИТУЦІЙНО-ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Досліджено механізм забезпечення балансу між публічним інтересом, вимогами закону та правами людини у професійній діяльності правника. Метою представленої роботи є формування конституційно-деонтологічної моделі професійного рішення. Проаналізовано природу публічного інтересу, принцип пропорційності та практику Європейського суду з прав людини як критерії допустимого втручання держави.

Обґрунтовано деонтологічний характер юридичної діяльності, визначено ризики правозастосування (колізії норм, інституційний тиск, формалізм) і запропоновано алгоритм прийняття правничого рішення, що поєднує нормативний аналіз, ціннісну оцінку та прогноз наслідків. Розроблено модель балансу

© Н. Пасічник, 2026
© Р. Ріжняк, 2026
© Д. Хитровський, 2026

інтересів як інструмент підвищення обґрунтованості юридичних рішень і довіри до правової системи. Визначено, що запропонована модель здатна підвищити передбачуваність правозастосування, зміцнити довіру до правової системи та забезпечити гуманістичну спрямованість юридичної практики.

У результаті дослідження встановлено, що забезпечення справедливого балансу інтересів можливе лише за умови поєднання формально-юридичного підходу з ціннісно орієнтованим праворозумінням, заснованим на конституційних принципах, верховенстві права та пріоритеті прав людини. Підкреслено, що саме такий підхід забезпечує гуманістичну спрямованість правозастосування та мінімізує ризики довільного втручання держави у сферу індивідуальної свободи.

Ключові слова: *конституційний підхід, права людини, баланс інтересів, принцип пропорційності, юридична деонтологія, верховенство права, практика ЄСПЛ.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток конституціоналізму відбувається під впливом глобальних трансформацій правової системи, зростання ролі міжнародних стандартів прав людини та посилення взаємодії національного й наднаціонального правового регулювання. Проблема співвідношення публічного інтересу та прав людини є однією з ключових у сучасній юридичній практиці, оскільки більшість правозастосовних ситуацій пов'язана з необхідністю визначення допустимих меж утручання держави у сферу індивідуальної свободи. Судді, адвокати, прокурори, нотаріуси та правоохоронці постійно стикаються з необхідністю ухвалення рішень у ситуаціях конфлікту між формальними вимогами закону, інтересами держави та потребою забезпечення прав особи. У таких умовах професійна діяльність правника набуває виразного деонтологічного виміру, адже від правильності оцінки балансу інтересів залежить не лише законність, а й справедливість прийнятого рішення. Саме тому дослідження критеріїв і принципів забезпечення такого балансу має велике практичне значення для вдосконалення правозастосовної діяльності.

Питання забезпечення балансу між публічним інтересом і правами людини безпосередньо пов'язане з утвердженням принципів правової держави та верховенства права як базових засад сучасного конституційного ладу. Тож, здатність правника діяти відповідно до цих принципів стає ключовою передумовою ефективного функціонування демократичної правової системи. Дослідження зазначеної проблематики сприяє поглибленню наукового розуміння ролі юридичної професії у забезпеченні конституційних цінностей та формуванню концептуальної моделі професійної поведінки правника в умовах конфлікту інтересів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема співвідношення публічних інтересів та прав і свобод особи є міждисциплінарною й досліджується в межах конституційного права, адміністративного та кримінального процесуального права, теорії прав людини, а також юридичної деонтології. У науковій літературі прослідковуються два взаємопов'язані підходи: нормативно-правовий – розгляд критеріїв і меж допустимого втручання держави у права особи (з апеляцією до принципів законності, пропорційності, необхідності) та деонтологічний – аналіз поведінки правника як чинника, що забезпечує або, навпаки, підриває реалізацію балансу інтересів.

У вітчизняній доктрині питання балансу інтересів розглядається переважно крізь призму конституційних засад: пріоритету прав людини, верховенства права та принципу пропорційності. Значну увагу йому приділено в навчальній та науковій літературі з конституційного права, де аналізуються як загальні концепти прав людини, так і прикладні аспекти їх захисту в національному праві (слід згадати, наприклад, монографію під редакцією В. Погорілко [5], фахові підручники з конституційного права). Окрема група праць зосереджена на імплементації європейських стандартів у національну практику: оцінюється вплив прецедентного права Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) на визначення меж державного втручання (О. Прієшкіна [4]) та на формування стандартів процесуальної захищеності осіб у кримінальному та адміністративному провадженні (І. Лісна [2]).

У сфері юридичної деонтології в українських дослідженнях приділено увагу нормативним основам професійної етики, ролі кодексів поведінки та механізмам дисциплінар-

ного контролю (дослідження з поліцейської деонтології, адвокатської етики, етики суддів). Автори посібників [3; 1] наголошують, що формування деонтологічної культури – ключова передумова того, щоб правники в практичній діяльності могли ефективно здійснювати баланс між публічними інтересами й правами особи: це стосується як щоденної діяльності поліції та прокуратури, так і суддівської та адвокатської практики.

Європейська доктрина і практика належною мірою розвинуті в питаннях балансування: ЄСПЛ сформулював низку тез і принципів (наприклад, вимоги законності, необхідності у демократичному суспільстві, пропорційності), котрі широко використовуються як орієнтири для національних правників при вирішенні конфліктних ситуацій. Праці європейських авторів та коментарі до рішень суду розглядають не тільки теоретичні основи, а й конкретні кейси – щодо свободи вираження, права на життя і недоторканність, права на справедливий суд, захист приватного життя, застосування сили державою тощо (наприклад, стаття Р. Алексі [6], матеріали судової практики ЄСПЛ). Ці матеріали слугують джерелом нормативних орієнтирів і практичних алгоритмів прийняття рішень.

Незважаючи на наявність багатьох важливих праць, у науковій літературі виявляються значні прогалини та дискусійні питання. По-перше, бракує цілісних теоретичних моделей, що поєднували б конституційно-правові критерії балансування з деонтологічними імперативами поведінки правника. По-друге, недостатньо розроблені практичні алгоритми та методики для правників (суддів, адвокатів, прокурорів, поліцейських), які б поєднували правову оцінку з деонтологічною аргументацією у конкретних ситуаціях прийняття рішень. По-третє, спостерігається дефіцит емпіричних досліджень, що вивчали б реальний вплив етичних кодексів і підготовки на поведінку правників у ситуаціях, де постає конфлікт між публічним інтересом і правами особи. По-четверте, потребують подальшого розроблення питання щодо механізмів забезпечення підзвітності та незалежності інституцій, які гарантують, щоб обґрунтоване публічне зацікавлення не перетворювалося на формальний привід для зневаги прав людини (особливо у сферах національної безпеки та публічного порядку).

Отже, існуючий науковий доробок створює міцну основу для дослідження проблеми, однак потребує посилення в площині інтеграції конституційних стандартів і деонтологічних механізмів у конкретні практичні алгоритми для правників. Саме цю прогалину має на меті заповнити запропонована стаття за допомогою розроблення конституційно-деонтологічної моделі професійного вибору правника. Тому **мета статті** полягає у комплексному теоретико-правовому дослідженні механізму забезпечення балансу між публічним інтересом, вимогами закону та правами людини у професійній діяльності правника, а також у розробленні конституційно-деонтологічної моделі професійного вибору, що ґрунтується на принципах верховенства права, пропорційності та пріоритету прав особи і може слугувати методологічним орієнтиром для правозастосовної практики.

Виклад основного матеріалу. Категорія публічного інтересу є однією з базових у сучасній правовій доктрині, однак її зміст залишається дискусійним. У загальнотеоретичному розумінні публічний інтерес визначається як суспільно значуща потреба, що визнається державою та отримує нормативне закріплення у праві. Його характерною ознакою є спрямованість на забезпечення загального блага, стабільності правопорядку, безпеки, соціальної справедливості та розвитку суспільства. У конституційно-правовому вимірі публічний інтерес виступає підставою для встановлення певних обмежень прав і свобод особи, якщо такі обмеження відповідають принципам законності та необхідності в демократичному суспільстві. Як зазначається у європейській правовій доктрині, публічний інтерес не може розглядатися як абстрактна категорія, що виправдовує будь-яке втручання держави; він має бути чітко окреслений законодавчо та відповідати легітимній меті.

Однією з базових гарантій забезпечення балансу між публічним інтересом і правами людини є закріплена в Конвенції вимога, відповідно до якої втручання держави у сферу основоположних прав допускається лише за умови його «необхідності в демократичному суспіль-

стві». Зміст цього критерію був концептуально сформований у практиці Європейського суду з прав людини, насамперед у Рішенні у справі Handyside v. the United Kingdom від 07 грудня 1976 р. [8], яке стало відправною точкою для подальшої доктрини пропорційності. Справа Handyside заклала методологічні засади розуміння того, що публічний інтерес не має автоматичного пріоритету над правами людини. Баланс між ними досягається не способом декларативного проголошення суспільної важливості певної мети, а шляхом раціонально структурованого аналізу, що поєднує юридичні критерії та оціночні категорії. Саме в цьому виявляється її значення для конституційно-деонтологічного підходу до діяльності правника.

Аксіологічний підхід до прав людини дає змогу розглядати їх не лише як юридично закріплені можливості, а й як систему базових цінностей: гідності, свободи, рівності та справедливості. Саме тому співвідношення публічного інтересу та прав людини не може вирішуватися шляхом формального зіставлення норм; воно потребує урахування їх ціннісної ієрархії, у якій права людини мають системоутворювальне значення.

У сучасному праві співвідношення приватного і публічного інтересів розглядається як динамічний процес, що залежить від конкретних обставин справи, характеру втручання та ваги відповідних правових благ. Публічний інтерес не заперечує приватного, а існує у взаємодії з ним, формуючи баланс між індивідуальною автономією та потребами суспільства.

Принцип пропорційності виступає ключовим інструментом вирішення конфлікту між публічним інтересом і правами людини. Його сутність полягає у перевірці: а) чи передбачене втручання законом; б) чи переслідує воно легітимну мету; в) чи є необхідним у демократичному суспільстві; г) чи є співвимірним поставленій меті.

Для правника принцип пропорційності має не лише нормативне, а й деонтологічне значення: він виступає критерієм професійного вибору в ситуаціях, коли закон надає дискреційні повноваження. Застосування пропорційності передбачає урахування ваги прав людини, суспільної потреби та альтернативних засобів досягнення мети. Саме через цей механізм досягається баланс між інтересами держави й особи, що відповідає ідеї правової держави та верховенства права.

Конституційний принцип пріоритету прав людини є фундаментальною засадою сучасного демократичного конституціоналізму та визначає спрямованість діяльності держави, зміст законодавства і характер правозастосування. У конституційній доктрині права і свободи особи розглядаються як найвища соціальна цінність, а держава – як інституція, покликана забезпечувати їх реалізацію та захист. Такий підхід означає, що будь-які владні рішення мають оцінюватися насамперед із позиції їхнього впливу на права людини, а не лише з огляду на формальну законність.

Пріоритет прав людини передбачає, що держава не може діяти довільно навіть за наявності суспільно значущих цілей. Права особи виступають нормативним обмежувачем публічної влади та водночас критерієм оцінки легітимності її дій. У цьому контексті конституційні норми виконують подвійну функцію: з одного боку, вони визначають зміст правового статусу людини, а з іншого – установлюють межі допустимого державного втручання. Саме тому в теорії конституційного права, права людини розглядаються як системоутворювальний елемент правового порядку.

Практичні стандарти допустимості обмеження прав людини найбільш виразно виявляються у справах, де Європейський суд з прав людини змушений здійснювати балансування між двома конкуруючими конвенційними правами. У таких ситуаціях мова йде вже не тільки про абстрактну формулу «необхідності в демократичному суспільстві», а і про вироблення чітких критеріїв, що дозволяють правозастосовувачу здійснити структурований аналіз конфлікту інтересів. Показовим у цьому аспекті є рішення у справі Axel Springer AG v. Germany, ухвалене ЄСПЛ 07 лютого 2012 р. [7]. Рішення у справі ілюструє, що допустимість обмеження прав визначається не лише наявністю законної мети, а якістю проведеного балансування. Воно закріплює практичні стандарти, які перетворюють принцип

пропорційності на інструмент професійного аналізу та водночас на етичний імператив діяльності правника у демократичній правовій державі.

Межі допустимого обмеження прав визначаються сукупністю критеріїв: законністю, обґрунтованістю, пропорційністю та недискримінаційністю. Межі допустимого обмеження прав є юридичним інструментом забезпечення балансу між публічними інтересами і правами людини та становлять важливий складник конституційного механізму захисту особи. Легітимність державного втручання у права людини визначається відповідністю такого втручання конституційним критеріям, які виступають універсальними стандартами правозастосування. До таких критеріїв належать: наявність правової підстави, відповідність мети втручання суспільним інтересам, необхідність заходу та його співмірність із поставленою метою. Ці критерії утворюють цілісну систему оцінювання дій держави і застосовуються як у конституційному судочинстві, так і в діяльності інших правозастосовних органів.

У професійній діяльності правника конфлікт між законом, публічним інтересом і правами людини становить одну з найскладніших форм юридичних дилем. Такі ситуації виникають тоді, коли формально чинна правова норма або вимоги державної політики суперечать необхідності забезпечення прав і свобод конкретної особи. Типологічно подібні конфлікти можна поділити на кілька груп: нормативні, інституційні та ціннісні. Нормативні конфлікти виникають унаслідок колізій законодавства або нечіткості правових норм; інституційні – через суперечності між вимогами різних органів влади або рівнями правового регулювання; ціннісні – коли правник стикається з необхідністю вибирати між формальною законністю та справедливістю.

Типологія професійних дилем правника найбільш виразно виявляється у справах, де конфлікт виникає не лише між державою та особою, а всередині самої правничої функції, між обов'язком лояльності до правосуддя, свободою вираження поглядів та відповідальністю перед клієнтом і суспільством. У цьому контексті показовим є Рішення у справі Morice v. France, ухвалене в Європейському суді з прав людини Великою палатою 23 квітня 2015 р. [10]. Ця справа ілюструє, що баланс публічного інтересу і прав людини у діяльності правника нерідко відбувається всередині самої професії. Від здатності правника правильно ідентифікувати природу конфлікту, оцінити межі допустимої критики та передбачити наслідки свого рішення залежить не лише результат конкретної справи, а й рівень довіри до правосуддя як інституції демократичної держави.

Однією з ключових проблем сучасного правозастосування є протиставлення формального та ціннісного підходів до тлумачення норм права. Формалізм передбачає буквальне застосування правової норми без урахування її мети, соціального контексту та наслідків для прав людини. Такий підхід може забезпечувати передбачуваність правозастосування, однак у складних ситуаціях він здатний призводити до несправедливих результатів. Ціннісне тлумачення, навпаки, орієнтується на зміст правових принципів і конституційних цінностей. Воно передбачає інтерпретацію норми у світлі принципу верховенства права, поваги до людської гідності та забезпечення справедливого балансу інтересів. У сучасній правовій науці підкреслюється, що правник має поєднувати обидва підходи: дотримуватися вимог закону, але водночас ураховувати його мету і ціннісну основу. Саме така інтегративна модель тлумачення дає змогу забезпечити справедливість правозастосування та уникнути крайнощів як формалізму, так і довільності.

Судова практика та правові прецеденти відіграють важливу роль у вирішенні конфліктів між законом, публічним інтересом і правами людини, оскільки вони формують стандарти правозастосування та конкретизують абстрактні правові принципи. Особливе значення у цьому процесі має практика міжнародних судових інституцій, яка встановлює критерії оцінки допустимості державного втручання та визначає межі реалізації владних повноважень.

Сучасний розвиток правової науки й практики засвідчує поступовий перехід від формально-нормативної до ціннісно орієнтованої моделі правозастосування. Такий підхід

ґрунтується на розумінні права не лише як системи норм, а й як цілісного аксіологічного феномена, у центрі якого перебувають права людини, гідність особи, справедливість і верховенство права. Ціннісно орієнтоване правозастосування передбачає, що правник у процесі прийняття рішення враховує не лише буквальний зміст норми, а й її мету, конституційні принципи та соціальні наслідки реалізації.

Нормативні елементи алгоритму професійного рішення правника найбільш чітко простежуються у справах, де ЄСПЛ не лише констатує порушення, а й демонструє структурований підхід до здійснення балансування між конкуруючими правами. У цьому контексті показовим є Рішення у справі Von Hannover v. Germany (No. 2) [12], ухвалене Європейським судом з прав людини 07 лютого 2012 р., у якому суд систематизував критерії співвідношення права на повагу до приватного життя (ст. 8 Конвенції) та свободи вираження поглядів (ст. 10 Конвенції). Рішення ілюструє нормативні елементи алгоритму професійного висновку правника: обов'язковість виявлення конфлікту прав, застосування чітких критеріїв оцінки, дотримання принципу пропорційності та належне мотивування. Саме ця структурованість забезпечує передбачуваність, правову визначеність і довіру до результатів правозастосування, що є необхідною умовою підтримання справедливого балансу інтересів у демократичному суспільстві.

Умови конфлікту між законом, публічним інтересом і правами людини потребують від правника чіткої логіко-методологічної процедури ухвалення рішення. Такий алгоритм можна представити як послідовність взаємопов'язаних етапів. Першим етапом є юридична ідентифікація ситуації, що передбачає встановлення фактичних обставин, визначення застосовних норм права та виявлення можливих колізій. Другим – конституційно-ціннісний аналіз, у межах якого оцінюється відповідність можливих рішень принципам верховенства права, пропорційності та пріоритету прав людини. Третім етапом виступає прогнозування правових і соціальних наслідків кожного варіанту рішення. Четвертим – вибір оптимального рішення, що забезпечує найбільш збалансоване поєднання інтересів держави та особи. Завершальним етапом є аргументація прийнятого рішення, яка повинна бути логічною, юридично обґрунтованою та етично виправданою.

Модель балансу інтересів є інтегративною правовою конструкцією, що відображає механізм узгодження приватних і публічних інтересів у межах правового регулювання. Така модель дає змогу забезпечити гармонійне поєднання інтересів суспільства й особи без порушення сутності прав людини.

У судовій діяльності модель балансу інтересів набуває найбільш системного та аргументованого втілення, оскільки саме суд покликаний остаточно вирішувати конфлікти між публічним інтересом і правами особи. Ризики надмірного державного втручання у сферу прав людини особливо виразно виявляються у ситуаціях, коли держава, посилаючись на потреби безпеки чи ефективності кримінального переслідування, застосовує заходи загального або тривалого характеру без належних обмежень і гарантій. У цьому контексті показовим є рішення у справі S. and Marper v. the United Kingdom [11], ухвалене Великою палатою Європейського суду з прав людини 04 грудня 2008 р., яке стало одним із ключових прецедентів щодо меж допустимого втручання держави у право на повагу до приватного життя. Рішення ілюструє такий ключовий ризик сучасного правопорядку, як тенденція до розширення державного контролю під гаслом безпеки. Баланс між публічним інтересом і правами людини у таких випадках залежить від здатності правника виявити ознаки непропорційності, оцінити наявність належних гарантій і запобігти перетворенню виняткових заходів на постійну практику. Саме у цьому виявляється професійна відповідальність правника як гаранта обмеженості державної влади в демократичному суспільстві.

Значення інституційних гарантій для забезпечення балансу між публічним інтересом і правами людини також виявляється особливо чітко у практиці ЄСПЛ, де суд не лише констатує порушення, а й оцінює ефективність механізмів контролю та захисту прав. Показовою в цьому аспекті є справа Klass and Others v. Germany [9], розглянута Європей-

ським судом з прав людини 06 вересня 1978 р. Справа стосувалася масового спостереження спецслужб за особами, підозрюваними у терористичній діяльності, на підставі законів, які дозволяли відстеження телефонних розмов, листування та переміщень без індивідуального санкціонування. Заявники стверджували, що така практика порушує їхнє право на повагу до приватного життя (ст. 8 Конвенції). Рішення у справі Klass and Others підтверджує, що навіть за легітимних цілей втручання баланс публічного інтересу і прав людини можливий лише за умови наявності ефективних інституційних запобіжників. Їхня роль полягає у структурованому обмеженні державної влади, забезпеченні прозорості та підзвітності рішень, а також у підтриманні довіри суспільства до правової системи, що є ключовим для діяльності будь-якого правника, який керується конституційно-деонтологічним підходом.

Ці приклади демонструють, що модель балансу інтересів є не абстрактною теоретичною конструкцією, а практичним інструментом оцінки правомірності дій правоохоронних органів. Практичне значення моделі балансу інтересів полягає у формуванні єдиних стандартів професійної поведінки правників у різних сферах діяльності. Така модель забезпечує системність і передбачуваність правозастосування, сприяє зміцненню довіри до судової влади та правоохоронних органів, а також мінімізує ризики зловживання дискреційними повноваженнями Застосування її дозволяє інтегрувати національні конституційні принципи з міжнародними стандартами прав людини, що є особливо важливим в умовах розвитку європейської правової інтеграції. Зазначена модель формує універсальний алгоритм прийняття рішень, орієнтований на досягнення справедливого балансу між інтересами держави та особи, і виступає ефективним інструментом гуманізації правозастосовної діяльності.

Результати системного аналізу основних ризиків та викликів забезпечення балансу між публічним інтересом і правами людини, а також окреслення стратегічних напрямів удосконалення правового та етичного забезпечення діяльності правників доцільно представити у структурованому вигляді, що дає змогу наочно співвіднести проблемні аспекти з можливими способами їх подолання (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми та напрями забезпечення балансу публічного інтересу і прав людини у діяльності правників

№	Проблеми та ризики	Зміст проблеми	Напрями вдосконалення	Практичні механізми реалізації
1	Нормативні колізії та прогалини законодавства	Суперечливість норм, нечіткість формулювань, відсутність критеріїв визначення «публічного інтересу», ризик довільного тлумачення	Гармонізація законодавства з конституційними стандартами	Усунення колізій; уточнення процедурних гарантій; нормативне закріплення критеріїв пропорційності; посилення ролі конституційного контролю
2	Інституційні обмеження незалежності правника	Адміністративний чи політичний тиск, залежність від керівництва, надмірне навантаження, формалізація показників ефективності	Розвиток професійних кодексів етики та механізмів контролю	Оновлення кодексів етики; створення незалежних дисциплінарних органів; забезпечення реальних гарантій незалежності
3	Професійні та психологічні чинники	Недостатній рівень етичної підготовки, стереотипи, стрес, формалізм мислення	Удосконалення юридичної освіти та професійної підготовки	Впровадження курсів із деонтології та прав людини; розвиток навичок аргументації; забезпечення системи безперервної освіти
4	Зловживання категорією «публічний інтерес»	Використання публічного інтересу як формального виправдання обмеження прав; підміна суспільного інтересу адміністративною доцільністю	Використання міжнародних стандартів прав людини	Застосування принципу пропорційності; орієнтація на практику ЄСПЛ; інтеграція міжнародних критеріїв легітимності втручання

Систематизація проблем і напрямів їх вирішення свідчить про комплексний характер забезпечення балансу між публічним інтересом і правами людини у діяльності правників. Нормативні, інституційні та особистісні чинники взаємопов'язані й потребують узгодженого реагування. Подолання колізій законодавства без підвищення рівня професійної етики або без забезпечення реальної незалежності правника не дасть очікуваного результату. Комплексний підхід, що поєднує гармонізацію законодавства, розвиток етичних стандартів, реформування юридичної освіти та інтеграцію міжнародних стандартів прав людини, дає змогу сформувати цілісну модель правничої діяльності, орієнтовану на конституційні цінності. Саме така модель здатна забезпечити ефективний і справедливий баланс інтересів у сучасній правовій державі та підвищити довіру суспільства до юридичної професії.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що проблема забезпечення балансу між публічним інтересом, вимогами закону та правами людини є однією з ключових у сучасній юридичній теорії та практиці. Встановлено, що діяльність правника відбувається в умовах складної взаємодії нормативних, інституційних і ціннісних чинників, які визначають межі реалізації владних повноважень та зміст професійних рішень. Обґрунтовано, що конфлікти між публічними і приватними інтересами не є винятковими ситуаціями, а становлять закономірний прояв функціонування правової системи, що потребує науково обґрунтованих механізмів їх вирішення.

Визначено, що забезпечення справедливого балансу інтересів можливе лише за умови поєднання формально-юридичного підходу з ціннісно орієнтованим праворозумінням, заснованим на конституційних принципах, верховенстві права та пріоритеті прав людини. Саме такий підхід забезпечує гуманістичну спрямованість правозастосування та мінімізує ризики довільного втручання держави у сферу індивідуальної свободи.

У результаті дослідження сформульовано низку теоретичних положень, що мають значення для розвитку сучасної правової доктрини:

– баланс публічного інтересу і прав людини є універсальним принципом правової держави та критерієм легітимності діяльності суб'єктів публічної влади;

– юридична діяльність має деонтологічну природу, оскільки передбачає поєднання правових норм із моральними та аксіологічними орієнтирами;

– дискреційні повноваження правника є не лише правом, а й обов'язком діяти в межах конституційних цінностей і принципу пропорційності;

– принцип верховенства права виступає методологічною основою професійного вибору правника у ситуаціях конфлікту інтересів.

Одним із ключових результатів дослідження є розроблення конституційно-деонтологічної моделі професійного вибору правника. Вона ґрунтується на поетапному алгоритмі прийняття рішень, котрий передбачає: встановлення фактичних обставин, нормативний аналіз, конституційно-ціннісну оцінку, прогнозування наслідків та аргументоване обґрунтування рішення.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з поглибленням міждисциплінарного аналізу проблеми балансу інтересів у праві, зокрема шляхом поєднання теоретико-правового, конституційного, психологічного та соціологічного підходів. Актуальним напрямом є дослідження впливу цифровізації правосуддя та штучного інтелекту на механізми прийняття юридичних рішень і забезпечення прав людини.

Подальшого вивчення потребує також практика міжнародних судових інституцій щодо визначення критеріїв пропорційності та легітимності втручання держави, а також питання формування професійної етичної культури правників у контексті глобалізації правового простору. Розвиток цих напрямів сприятиме вдосконаленню теоретичних засад правозастосування та формуванню сучасної моделі юридичної професії, орієнтованої на забезпечення верховенства права і захист прав людини.

Список використаних джерел

1. Зозуля Є. В., Коваленко Н. О., Петрук Я. А. та ін. Поліцейська деонтологія : навч.-метод. посібник для здоб. вищ. освіти галузей знань «К Безпека і оборона» та «D Бізнес, адміністрування та право». Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. 236 с.
2. Лісна І. С. Імплементація європейських правових норм у законодавство України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 2 (48). С. 152–163. DOI : https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-152-163.
3. Митрофанов І. І., Васечко Л. О., Кравчук В. М. Професійна етика в юриспруденції : підруч. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 476 с.
4. Прієшкіна О. В. Імплементація міжнародно-правових стандартів прав та свобод людини у національне законодавство України. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2023. № 25 (1). С. 45–50. DOI : https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-7.
5. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика : монографія / відп. ред. В. Ф. Погорілко. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; А.С.К., 2003. 652 с.
6. Alexy R. Constitutional Rights and Proportionality. *Revus.* 2014. No. 22. P. 51–65. DOI : https://doi.org/10.4000/revus.2783.
7. Case of Axel Springer AG v. Germany. Application no. 39954/08. URL : https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-109034%22]}.
8. Case of Handyside v. the United Kingdom. Application no. 5493/72. URL : https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}.
9. Case of Klass and others v. Germany. Application no. 5029/71. URL : https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57510%22]}.
10. Case of Morice v. France. Application no. 29369/10. URL : https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-154265%22]}.
11. Case of S. and Marper v. the United Kingdom. Applications nos. 30562/04 and 30566/04. URL : https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-90051"]}.
12. Case of Von Hannover v. Germany (No. 2). Applications nos. 40660/08 and 60641/08. URL : https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-109029%22]}.

References

1. Zozulia, Ye. V., Kovalenko, N. O., Petruk, Ya. A. et al. (2025) Politseiska deontolohiia [Police Deontology] : navch.-metod. posibnyk dlia zdob. vyshch. osvity haluzei znan «K Bezpeka i oborona» ta «D Biznes, administruvannia ta pravo». Odesa : Vydavnychyi dim «Helvetyka». 236 p. [in Ukr.].
2. Lisna, I. S. (2024) Implementatsiia yevropeiskykh pravovykh norm u zakonodavstvo Ukrainy [Implementation of European legal norms into the legislation of Ukraine]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka.* № 2 (48), pp. 152–163. DOI : https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-152-163. [in Ukr.].
3. Mytrofanov, I. I., Vasechko, L. O., Kravchuk, V. M. (2024) Profesiina etyka v yurysprudentsii [Professional Ethics in Jurisprudence] : pidruch. Kyiv : Yurinkom Inter. 476 p. [in Ukr.].
4. Priieshkina, O. V. (2023) Implementatsiia mizhnarodno-pravovykh standartiv prav ta svobod liudyny u natsionalne zakonodavstvo Ukrainy [Implementation of international legal standards of human rights and freedoms into the national legislation of Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Pravoznavstvo.* № 25 (1), pp. 45–50. DOI : https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-7. [in Ukr.].
5. Problemy realizatsii Konstytutsii Ukrainy: teoriia i praktyka [Problems of the implementation of the Constitution of Ukraine: theory and practice] : monohrafiia / vidp. red. V. F. Pohorilko. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy ; A.S.K., 2003. 652 p. [in Ukr.].
6. Alexy, R. (2014) Constitutional Rights and Proportionality. *Revus.* No. 22, pp. 51–65. DOI : https://doi.org/10.4000/revus.2783.
7. Case of Axel Springer AG v. Germany. Application no. 39954/08. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-109034%22]}.
8. Case of Handyside v. the United Kingdom. Application no. 5493/72. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}.

9. Case of Klass and others v. Germany. Application no. 5029/71. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57510%22]}.

10. Case of Morice v. France. Application no. 29369/10. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-154265%22]}.

11. Case of S. and Marper v. the United Kingdom. Applications nos. 30562/04 and 30566/04. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":["001-90051"]}.

12. Case of Von Hannover v. Germany (No. 2). Applications nos. 40660/08 and 60641/08. Retrieved from: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-109029%22]}.

ABSTRACT

Natalia Pasichnyk, Renat Rizhniak, Dmytro Khytrovskyi. Balance between public interest and human rights in the professional activity of a lawyer: a constitutional and deontological approach

The article provides a comprehensive theoretical and legal study of the mechanism for ensuring a balance between public interest, legal requirements, and human rights in the professional activity of a lawyer. The purpose of the research is to develop a constitutional-deontological model of professional decision-making that combines normative criteria of legality with ethical guidelines of legal practice. The concept of public interest, its correlation with private rights, and the significance of the principle of proportionality as a universal tool for balancing interests are analyzed. The case law of the European Court of Human Rights is summarized as a source of standards for permissible state interference with human rights, and its role in shaping the algorithm of legal decision-making is determined. The authors substantiate that the professional activity of a lawyer has a deontological nature and requires the integration of formal-legal and value-based approaches. The study results in the formulation of a system of theoretical provisions regarding the nature of the balance of interests and the development of a step-by-step model of legal decision-making that includes factual analysis, constitutional-value assessment, forecasting of consequences, and reasoning. Key risks of legal practice are identified – normative conflicts, institutional pressure, professional deformations, and abuse of the category of public interest – and ways to overcome them are proposed through legislative harmonization, development of ethical standards, and implementation of international human rights criteria. It is concluded that the proposed model can enhance predictability of legal practice, strengthen trust in the legal system, and ensure the humanistic orientation of legal activity.

Key words: *constitutional approach, human rights, balance of interests, principle of proportionality, legal deontology, rule of law, ECtHR case law.*

Дата першого надходження статті до видання: 24.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.04.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)